

KLINIK PSIXOLOGIYADA SOMATIK KASALLIKLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Abdimo'minova Sabina Baxrom qizi

Termiz davlat universiteti psixologiya yo'nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada klinik psixologiyada somatik kasalliklarning psixologik omillari, psixosomatik buzilishlarning shakllanish mexanizmlari hamda stress va emotsional zo'riqishning inson organizmiga ta'siri tahlil qilinadi. Biopsixosotsial yondashuv asosida somatik kasalliklarning rivojlanish omillari yoritilib, klinik psixologning diagnostik va psixokorreksion faoliyatining ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalari somatik kasalliklarni davolashda kompleks psixologik yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: klinik psixologiya, somatik kasalliklar, psixosomatika, stress, emotsional zo'riqish, biopsixosotsial model, psixokorreksiya.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические факторы соматических заболеваний в клинической психологии, механизмы формирования психосоматических расстройств, а также влияние стресса и эмоционального напряжения на организм человека. На основе биопсихосоциального подхода раскрываются факторы развития соматических заболеваний и значение диагностической и психокоррекционной деятельности клинического психолога. Результаты анализа показывают необходимость комплексного психологического подхода в лечении соматических заболеваний.

Ключевые слова: клиническая психология, соматические заболевания, психосоматика, стресс, эмоциональное напряжение, биопсихосоциальная модель, психокоррекция.

Abstract: This article examines the psychological factors of somatic diseases in clinical psychology, the mechanisms of psychosomatic disorders, and the impact of stress and emotional tension on the human organism. Based on the biopsychosocial approach, the factors contributing to the development of somatic diseases and the role of diagnostic and psychocorrective activities of clinical psychologists are analyzed. The findings emphasize the importance of an integrated psychological approach in the treatment of somatic disorders.

Keywords: clinical psychology, somatic diseases, psychosomatics, stress, emotional tension, biopsychosocial model, psychocorrection

Zamonaviy tibbiyot va psixologiya integratsiyasi natijasida inson salomatligiga kompleks yondashuv shakllandi. Ilgari jismoniy kasalliklar faqat biologik sabablar bilan izohlangan bo'lsa, hozirgi ilmiy qarashlar ruhiy omillar ham muhim rol o'ynashini ko'rsatmoqda. Klinik psixologiya aynan ruhiy jarayonlar va tana faoliyati

o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'rganadi. Somatik kasalliklar ko'pincha uzoq davom etuvchi stress, ichki konflikt, tashvish va emotsional bosim bilan bog'liq holda rivojlanadi. Ayniqsa zamonaviy hayot sur'ati, ijtimoiy bosim va shaxsiy muammolar psixosomatik buzilishlarning ortishiga sabab bo'lmoqda.

Somatik kasalliklar tushunchasi va tasnifi

Somatik kasalliklar — organizmning turli tizimlarida kuzatiladigan jismoniy buzilishlar bo'lib, ular psixologik holat bilan o'zaro bog'liq bo'lishi mumkin. Klinik psixologiyada quyidagi kasalliklar ko'pincha psixosomatik xarakterga ega deb qaraladi: yurak-qon tomir kasalliklari (arterial gipertoniya); oshqozon-ichak tizimi kasalliklari; bronxial astma; teri kasalliklari; endokrin buzilishlar. Bunday kasalliklarda bemor shikoyatlari kuchli bo'lsa-da, ba'zan organik sabablar simptom darajasiga mos kelmaydi. Bu holat psixologik omillarning mavjudligini ko'rsatadi. Psixosomatik nazariyalar. Psixosomatik yo'nalish ruhiy jarayonlarning tana faoliyatiga ta'sirini tushuntiradi. Psixosomatik yondashuv asoschisi Zigmund Freyd emotsiyalarni bostirish nevroitik va somatik simptomlarga olib kelishini ta'kidlagan. Keyinchalik Frans Aleksander psixosomatik kasalliklarning "spetsifik konflikt" nazariyasini ishlab chiqqan. Unga ko'ra, ayrim emotsional konfliktlar ma'lum organ tizimlariga ta'sir qiladi. Masalan: doimiy nazorat hissi — gipertoniya; xavotir — astmatik reaksiyalar; bostirilgan agressiya — oshqozon yarasi. Stressning fiziologik mexanizmlari Stress organizmning moslashuv reaksiyasi bo'lsa-da, uning surunkali shakli zararli hisoblanadi. Stress paytida gipotalamus–gipofiz–buyrak usti tizimi faollashadi va kortizol ajralishi ortadi. Natijada: immun tizimi susayadi; qon bosimi oshadi; vegetativ nerv tizimi disbalansi yuzaga keladi; uyqu buziladi. Uzoq muddatli stress somatik kasalliklarning rivojlanishini tezlashtiradi. Biopsixosotsial yondashuv Somatik kasalliklarni tushuntirishda George Engel tomonidan ishlab chiqilgan biopsixosotsial model muhim ahamiyatga ega. Unga ko'ra kasallik quyidagi omillar birligi asosida yuzaga keladi: Biologik omillar irsiy moyillik; gormonal buzilishlar; organizmning fiziologik holati. Psixologik omillar stressga chidamlilik darajasi; shaxs tipologiyasi; emotsiyalarni boshqarish qobiliyati. Ijtimoiy omillar oila muhiti; kasbiy zo'riqish; ijtimoiy qo'llab-quvvatlash darajasi. Somatik kasalliklarda shaxs xususiyatlari Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayrim shaxs tiplarida somatik simptomlar ko'proq uchraydi: yuqori mas'uliyat hissi; perfektsionizm; emotsiyalarni yashirish odati; tashqi jihatdan kuchli, ichki jihatdan xavotirli shaxslar. Bunday insonlar ko'pincha psixologik zo'riqishni tan olish o'rniga jismoniy simptomlar orqali namoyon etadi. Klinik psixologning diagnostik va korreksion faoliyati Somatik bemorlar bilan ishlashda klinik psixolog quyidagi bosqichlarni amalga oshiradi: Psixodiagnostika (stress, tashvish, depressiya darajasini aniqlash);

Psixosotsial — bemorga psixosomatik bog'liqlikni tushuntirish; Relaksatsiya texnikalari; Kognitiv-xulqiy terapiya elementlari;

Emotsional regulatsiyani rivojlantirish. Psixologik yordam bemorning davolanishga motivatsiyasini oshiradi va qaytalanish xavfini kamaytiradi.

Somatik kasalliklar inson organizmida biologik va psixologik jarayonlarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Klinik psixologiya kasallikni kompleks tizim sifatida ko'rib, davolash jarayoniga psixologik yordamni integratsiya qilish zarurligini ko'rsatadi. Psixosomatik yondashuv nafaqat simptomlarni kamaytiradi, balki insonning umumiy hayot sifatini ham yaxshilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Nishanova Z.T., Alimbaeva Sh.T., Sherimbetova Z.Sh. Psixologik xizmat Elektron darslik. - T.: 2012 y.
2. Maxmudova D.A. Psixokorreksiya asoslari. -T.: Fan va texnologiya nashriyoti. 2011.-128 b
3. Zarifboy Ubaydullayeva darslik. Toshkent-2008
4. Alexander F. Психосоматическая медицина: принципы и применение. — Москва: Медицина, 2002. — 412 с.
5. Freud S. Я и Оно. — Москва: Эксмо, 2019. — 256 с.
6. Engel G. L. Биопсихосоциальная модель медицины // Science. — 1977. — №196(4286). — С. 129–136.
7. Kaplan H. I., Sadock B. J. Клиническая психиатрия. — Санкт-Петербург: Питер, 2018. — 1456 с..
8. Нажмутдинова, Д. К., Максудова, Д. Р., & Рахимбердиева, З. А. АУТОИММУННЫЙ ТИРЕОИДИТ И РЕПРОДУКТИВНАЯ ФУНКЦИЯ ЖЕНЩИН ФЕРТИЛЬНОГО ВОЗРАСТА. МИНИСТЕРСТВО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН РЕСПУБЛИКАНСКИЙ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ ЦЕНТР АКУШЕРСТВА И ГИНЕКОЛОГИИ АССОЦИАЦИЯ ВРАЧЕЙ ЧАСТНОЙ ПРАКТИКИ УЗБЕКИСТАНА КЛИНИКА «МАНЛИҮО-SHIFO» & V «МАНЛИҮО-SHIFO» & V, 9.